

ընդ մի տան երկու տարեկան տղայ են չարչա-
րել: Այդ լուրը ստուգելու համար տեղական ոս-
տիկանութիւնը խուզարկութիւններ է անում:

Քուեթայիսից մեզ գրում են որ սեպտեմբերի
26-ին այդ քաղաքի օրիորդական հայոց ծխա-
կան դպրոցում վիճակախաղ եղած յոգուտ նոյն
դպրոցի, որից և գոյացած 140 բուրլ գումարը:
Այսպէս թիւները մեծ առաջադիմութիւն են ա-
րել ձեռագործների մէջ: Հանդէսի ժամանակ ա-
շակերտութիւններ խումբը երգում էր:

Այս տարի, ինչպէս մեզ գրում են, ամեն բան
էժան է իմէթթում: Օրինակ Քուեթայիսում այս
բոլորի թիւները հաջի ֆուշուրը, 2-րդ տեսակի ար-
ժէ 4 կոպէկ, ոչխարի մսի ֆուշուրը 10 կոպ.,
տաւարին 8 կոպ., գինին, լաւ տեսակից, թուշ-
գին արժէ 50 կոպէկ: Մրգեղէնն էլ շատ է-
ժան է:

Երեւանից մեզ գրում են, «Այստեղի երի-
տասարդները մի խումբ մտադիր է այս օրերս
մի հայոց ներկայացումն առ յոգուտ «Ժուրնալ
դ'Օրիան» լրագրի: Երկրորդ ներկայացումն լի-
նելու է Վարդի (Վանի) երկրագործական ու-
սումնարանի օգտին: Այսպէս այլ քաղաքների
երիտասարդները անշուշտ կը հետեան Նրանի
երիտասարդութեան օրինակին»:

ՄՍՍՍՍՍՍՍՍ մէջ հրատարակող «Русскія Вѣ-
домости» լրագիրը իր վերջին համարներում
նուիրել է մի քանի առաջնորդող յոգուածներ
հայոց խնդրի պաշտպանելուն:

Մեզ գրում են Ղազարի գաւառից: «Այստեղ
աւաղակութիւնները շատ յաճախ են կրկնվում:
Այս ամառը մի քանի հայ գիւղերից գողացվե-
ցան մինչև 30 գլուխ տաւար: Տաւարատերերը
շատ մանգաղով, վերջապէս գտնում են գողա-
ցած անասուններին մի թուրք գիւղում: Նրանք
գանգատ են տալիս տեղիս ղառաւորին, բայց
մինչև այժմ դեռ ևս ոչինչ վճիռ չէ կայացել
գողացած կենդանիների մասին»:

Ստանում ենք անթիւ պօլիտիկական յոգուած-
ներ մեր երկրի այլ և այլ քաղաքներից: «Մշա-
կի» գիրքը և մեր խմբագրութեան մէջ դիմելով
նրա խմբագրութեան մեջ միջոց չէ տալիս
տպագրել այդ տեսակ յոգուածներ: Հայը շատ
սիրում է բանական և երկար ու բարակ փիլի-
սօփայութիւններ ամենասահմանափակ հասարա-
կական երեւոյթների մասին: Շատ ուրախ և ջը-
նորակալ կը լինէինք, եթէ մեզ աւելի ուղարկ-
վէին լուրեր, փաստեր, իրողութիւններ և ոչ թէ
երկար ու բարակ փիլիսօփայութիւններ:

Թի ֆ օ ի տ), որ առաջնորդ են տեղի մահաբեր
հիւանդութիւնն է պանդուխտներու համար: Ա-
նընդհատ ջերմին յաճախութեամբ մեկնելի կը լի-
նի դիւրաւ երբ մտածենք թէ սա ընդհանրապէս
կը հարուածէ տակաւին մի երկրի օդին չընտե-
լացած (ն օ ն ա ք լ ի մ ա թ է) անձինքն, և այս
պատճառաւ է որ հայաստանից իւրեանց պան-
դուխտներն առաջին կամ երկրորդ տարուան
մէջ թիֆօյէ կը վարակուին:

Մինչդեռ սենեակին տարողութիւնն աւելի
անձինք կը կենակցին, հիւանդներն և առողջներն
անխտիր, միմեկն զարչահոտութեանց անզգայ են,
օդի անբաւականութեան անուշադիր, հպմանց ան-
զգոյշ, բնական է անշուշտ որ տարափոխութիւնն
ստեղծ տեղի կունենայ նոցա մէջ: Գիտած եմք
երբեմն որ մի պանդուխտի բնակարանի մէջ ծա-
ղիկ պատահած ժամանակ, սենեակակիցներէ ու-
րիշներն ևս՝ նոյն ակտէ վարակեալ են: Նոյն-
պէս կը լինի նաև ամեն տարափոխիկ ակտի
համար:

Թէ այս հիւանդներէն քանին կաղապին աւելի
հրաշիւք քան թէ յարմար խնամքներով, հաշիւն
դժուար է տալ, վասն զի մեզ չը դիմեն կամ մի
և նոյն բժշկի չը դիմեն միշտ: Առ ի չը գոյէ
հարկ եղած դեղերուն և խնամքին, մեռնողնե-
րուն թիւն ի հարկէ սովորական համաճարութե-
նէն բարձր է: Շատ անգամ երբ առիթ կունե-
նամք այդ եղկելիներէն միոյն մահձին մերձե-
նալ, արդէն մահը բաղինել է իւր դուռն:

Ներկայորեայ հիւանդութեանց մէջ այն որ

Ի.Գ.Ի.Ի.Ի.Ի. մեզ գրում են: «Մի ամիս առաջ
Ստեփանուի գաւառի Ալիշան հայաբնակ գիւ-
ղի մի երիտասարդ գիւղացի դաշոյնով հրապա-
րակապէս սպանել է մի այլ գիւղացու, որին
կասկածում էր իր կնոջ սիրելեան լինելու»:

ՆՈՒԻՈՒՅ մեզ գրում են: «Նուխու հոգեոր
ուսումնարանի հոգաբարձութիւնը իր գոյութեան
օրից մինչև այսօր ոչ մի անգամ հաշիւ չէ ներ-
կայացրել հասարակութեանը: Իսկ այս վերջին
տարիները ժողովուրդը մեծ նուիրատուութիւններ
է արել յոգուտ ուսումնարանի: Այդ նուիրատ-
ւութիւնների մասին ոչ մի տեղ հրատարակված
չէ եղել: Ժողովուրդը զուր չէ գանգատուու,
ուրեմի, իր փողերի վատնելու և ի չար գործա-
ծելու մասին»:

Մեզ գրում են որ Նուխու ուսումնարանը,
որ համարեա երկու տարի փակված էր մնացել,
այժմ վերջապէս բացվում է նորից, ուսուցչու-
թեամբ և տեսչութեամբ Մարտիրոս Աբրահա-
մանցի: «Իժմադրութիւնը միայն դա է, աւե-
լացնում է մեր թղթակիցը, որ պ. Աբրահա-
մանը վաղուց յայտնի է մեր հասարակու-
թեանը և ոչ ոքից սէր և համակրութիւն չէ
վայելում»:

Վիեննայի «Ժուրնալ դ'Օրիան» լրագիրը տը-
պել է իր վերջին համարներում համակրական
նամակներ Մարտիկի հայոց հասարակութիւնից,
Մոսկովայի հայերից և նոյնպէս մի համակրական
նամակ փարիզից:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԱՆԳԼԻԱ

Լրագիրները քաղաքներ են արել լօրդ
Գերբիի մի յոգուածից, որով նա աշխա-
տում է անկողնապահ պատասխան տալ
այն հարցին, թէ ինչպէս կը ներգործի կա-
լուածական նոր օրէնքը իրանդական կա-
լուածատերերի և ֆերմերների շահերի վրա
և արդեօք կարո՞ղ է նա խաղաղացնել իրան-
դիան: Լօրդ Գերբի այն եզրակացութեան
է հասնում, որ իրանդական հասարակական
կարծիքը կալուածական խնդիրը վճռած չէ
համարում և կասկածելի է, որ կարելի լինի
խաղաղացնել այդ երկիրը, քանի որ իրան-
դիայի պահանջների հիմքը իր սեփական
պարլամենտի ունենալն է: Կառավարու-
թիւնը միայն այն աջողութիւնը ունեցաւ,
որ ապացուցեց Անգլիայի և Շոտլանդիայի

առաւել ստեղծ կը հարուածէ մեր պանդուխտներն,
աներկայաբար հիւժական ակտն է:

Հայաստանի գիւղերն, միւս երկիրներու գիւ-
ղերէն չը տարբերի հիւժական ակտին նուազու-
թեան մասին: Գիւղացին առաւել յաջող հան-
գամանաց մէջ լինելով թէ ֆիդիլթեան և թէ
մտաւորական կացութեան նկատմամբ, որքան
աղքատ և անկանոն իսկ լինի նրա կենանք, յա-
ճախ չենթարկուիր այդ ուսուցչի հիւանդութեան,
որու մեծ քաղաքաց բնակիչներուն մի քանորդն
կամ գոնէ մի հիւանդորդն զո՞հ կը գնան: Արդ
ստուգիւ գիտեմք որ Հայաստանի գիւղերուն
մէջ, որք պանդուխտներէն շատին ծննդատեղին
են, հիւժական ակտը գրեթէ անծանօթ է, մինչ-
դեռ Կ. Պոլսի և այլ մեծ կեդրոններու մէջ
գտնվող պանդուխտներու մէջ ստեղծ կը նըշ-
մարուի: Սա կարեն երաշխաւորել մեր այն ար-
հեստակիցներն՝ որք Ազգային Հիւանդանոցի
բժշկակատեղիներն պաշտօնն վարել են: Այն
հաստատութեան տուումներէն նաև յայտնի է որ
հիւժական ակտն այնտեղ զարմանալիներէն մե-
ծագոյն մասն գաւառացիներն են: Եւ երբ մտա-
ծուի թէ պանդուխտ հիւանդներէն շատերն չը
դիմեն այդ հաստատութեան և կը մնան այլ և
այլ տեղեր, երբ մտածուի թէ ոմանք ևս, եթէ
կարող են, կը վերադառնան ի հայրենիս անդ
թաղուելու համար, այն ժամանակ հիւժական
ակտն մեռնողներուն համաճարութիւնն կարելի
է մակարեկել:

Հայ պանդուխտն մի գլխաւոր պատճառ ևս
ունի հիւժելու, այն է հայրենիքի կարօտն, որ

բոլոր բարեմիտ բնակիչներին իր պատրաս-
տակարութիւնը՝ բաւականութիւն տալ իր-
անդացիների պահանջներին, որքան կարե-
լի է: Բայց, աւելացնում Գերբի, մենք կու-
րօքն չը պէտք է վերաբերվենք կատարվա-
ծի հետեանքներին: Մենք կու՞ն սկզբում
ենք և ոչ թէ վերջում: Շատ անգամ մենք
տեսել ենք օտար երկիրների մէջ, թէ ինչ
բանի կարող է հասնել ազգային դրօշակի
տակ սկսված շարժումը: Եւ ահա մենք
պէտք է գործ ունենանք հէնց այդպիսի
շարժման հետ: Լօրդ Գերբի աւելացնում է,
որ ապօրինի չէ իրանդացիների պահանջը
ինքնավարութիւն ունենալու համար, բայց
հէնց որ իրանդիան իր սեփական պարլա-
մենտը կունենայ, այնուհետեւ անկարելի է
արհեստական միջոցներով սահմանափակել
այդ պարլամենտի իշխանութիւնը: Այդ
պատճառով որքան էլ Անգլիան աշխատի
կառավարել իրանդիան իրանդական հա-
կացողութեան համեմատ, այնու ամենայնիւ
իրանդացիների գերակշռող կարծիքը այն
կը լինի, որ իրանդիան կատարելապէս ան-
կախ պէտք է լինի Անգլիայից:

ՖՐԱՆՍԻԱ

Ֆրանսիական միսիստրների խորհրդի
մէջ անհամաձայնութիւն է տիրում ապա-
գայ գործունէութեան նախագծի վերաբե-
րութեամբ և հաւանական է, որ միսիստ-
րական դժուարութիւններ կը պատահեն
առաջ քան թէ պատգամաւորների ժողովը
գումարվի: Եթէ Գամբետտային առաջարկի
նոր միսիստրութիւն կազմել, նա մտադիր է
վարել արտաքին գործերի միսիստրի պաշ-
տօնը, իսկ եթէ հարկը պահանջէ, բաւա-
կանանալ ներքին գործերի միսիստրի պաշ-
տօնով: Այս դէպքում միսիստրութիւնը հե-
տեւել կերպով կը կազմվի: Ֆերրի ժողովը
դական լուսաւորութեան միսիստր, Լէօն
Սէ կամ Ժերմէն ֆինանսների, Ֆրէյսինէ
պատերազմական և Սպիւլեր արտաքին գոր-
ծերի միսիստրի օգնական: Բրիսոն պատ-
գամաւորների ժողովի նախագահ կընտրվի:
Քաղաքական շրջանների մէջ համոզմունք է
տիրում, որ Գրեվի վճռել է Գամբետտային
յանձնել նոր միսիստրութեան կազմը և
որ այժմեան միսիստրութիւնը շուտով հը-
րաժարական կը տայ:

տակաւ առ տակաւ սպառնալով նրա կենսական
ոյժերն, թողախտին մի դիրքին որս կը պատ-
րաստէ:

Մնաց այժմ մեզ խօսել մի ուրիշ երկարօրեայ
և ժահրաւոր ակտի վերայ որ ամենէն առաւել
մեր ուշադրութիւնն գրաւած է շատ տարիներէ
հետէ և որու ստացումն բժշկականութեան կա-
րողութեան վեր չը լինելով, հետեանքներն ևս
կարող եմք գուցէ նուազ զարհուրելի տեսնել:
Այդ լոկ փոխադրական ակտն՝ Ափրիկոսեան
ակտն է (սի ֆի լի ս), յորմէ մեր պանդուխտ-
ները կարծուածէն աւելի վարակուած են, և
որու անմիջական և հեռաւոր հետեանքներն ևս
քան զնա զգալի կը լինին դժբաղաբար:

Ասացինք թէ հայ գաւառացին իւր ամենէն
առողջ հասակին մէջ կը պանդուխտ մեծ քաղա-
քներն և կը մնայ անդ հինգ, տասն և աւելի եր-
կար տարիներ, հեռու ընտանեկան սփոփանքնե-
րէ և չըջապատեալ այն ամեն զղուելի հրապոյ-
րներէ՝ որք զհոգին կարատեն և զմարմինն կա-
պականեն: Մի միայն բժշկականութեան սահմա-
նին մէջ մնալով, չեմք կարող անդառնալի մի
դատապարտութեան վճիռ արձակել նոցա դէմ՝
որք ըստ բաւականի չունին կամաց զօրութիւն
ամեն կողմ լարուած թակարդներէ խոյս տալու
համար: Իբր բարոյագէտ, ձայնակից կը լինիմք
ամենուն, ժողովրդեան վարքն ու բարքն ուղղե-
լու համար, բայց իբր բժիշկ՝ էութիւնն հաստա-
տելով կը գոհանամ և կանցնիմք:

Տունիսից ստացված տեղեկութիւնների
համեմատ ապստամբները այրեցին Ուէդ-
քարգաւ կայարանը, որ մայրաքաղաքից 30
մղոն հեռավորութեան վրա էր գտնվում:
Ապստամբները կոտորեցին այդ կայարանի վրա
ծառայող բոլոր եւրոպացիներին, իսկ կայա-
րանի գլխավորին կենդանի այրեցին: Այդ-
վածի ոսկորները բերված են Տունիս, որի
եւրոպական թաղում մեծ վրդովմունք է
տիրում: Ապստամբներից շատերը իտալա-
ցիներ են: Այս բոլոր անցքերը հաստատ-
վում են պաշտօնական հեռագրով: Ուէդ-
քարգաւ կայարանի մօտ եղած կոտորածի
մասին լրագիրները հաղորդում են հետեւ-
ւեալ մանրամասնութիւնները: Կայարանի
վրա յարձակվեցին 600 արաբներ: Նրանք
մի ահագին խարոյկ վառեցին, որի վրա
թափեցին կայարանի մէջ եղած բոլոր իւղը:
Այնուհետեւ նրանք տանջում էին եւրոպա-
ցիներին և նրանց կրակն էին գցում:

Գերմանական օֆիցերները, որոնք վերա-
դարձան ֆարիզ Նանտի մէջ եղած գորա-
խաղերը տեսնելուց յետոյ, շնորհակալու-
թիւն են յայտնում այն զեղեցիկ ընդունե-
լութեան մասին, որ արին նրանց ֆրան-
սիական զինուորականները, մանաւանդ զօր-
քերի հրամանատար Զան: Զօրախաղին ներ-
կայ էին շվեդական, բելգիական, աւստրիա-
կան և ռուսաց օֆիցերներ: Գերմանացի
զինվոր գերմանական օֆիցերներին, ասաց
մօտաւորապէս հետեւալը. «Գերմանիան
մի մեծ պետութիւն է, որ յայտնի է թէ
պատերազմական և թէ խաղաղ գործերով:
Ես յոյս ունեմ, որ Ֆրանսիայի և Գերմա-
նիայի ժառանգական թշնամութիւնը հետզ-
հետէ կոչնչանայ և տեղ կը տայ աւելի լաւ
յարաբերութիւններին երկու դրացի ժողո-
վրդները մէջ: Ես այդ ցանկանում եմ մա-
նաւանդ այն պատճառով, որ ևս ինքս չը-
ռենտիս ակտերի մօտ եմ ծնված»:

Փարիզի մէջ մի ժողով կայացաւ, որ
հրաւիրված էր անհաշտների մամուլից: Ժո-
ղովի նպատակն էր պահանջել, որ այժ-
մեան միսիստրութեան անդամները դատա-
տանի ենթարկվեն: Չը նայելով յեղափոխա-
կան մամուլի եռանդոտ ազդարարութիւն-
ներին, ժողովը բազմամարդ չէր: Խօսողնե-
րից մէկը ասաց, որ փոխանակ միսիստրների
հետ քաղաքավարութեամբ վարվելու, պէտք

Ափրիկոսեան ակտն ուրեմն պանդուխտներու
կացութեան բնական բերմամբն մէջերնին վա-
րակուելով զարհուրելի հետեանքներ յառաջ կը
բերէ այս ժամուն: Այս ակտն իւր երկարօրեայ
և տարափոխիկ կրկնակի յատկութիւններով կը
կատասեռէ նաև վարակուողի կենսակիցներն և
սերունդն: Այսպէս նա մուտք գտած է Հայաս-
տանի ամեն զգալի ընտանեաց մէջ, ուր ներ-
մուծած են մեծ քաղաքներէ վերադարձող պան-
դուխտներն: Մեր արհեստակիցներէն նոքա որք
պաշտօն վարած են Արմենիոյ մէջ, հաստատել
են մեզ թէ, մանաւանդ մի քանի գիւղերէից
մէջ, ճիշդ այն գիւղերն որոց որդիքն կը պան-
դուխտ, Ափրիկոսեան ակտն ճարակած է յոյժ
և թէ վարակեալներն անխնամ կը փութն:

Այս է ահա այն սոսկալի վտանգն որ ընդար-
ձակել կը սպառնայ Հայաստանի ժողովուրդի
մէջ: Սա անուղղակի կերպով և տարբեր ձևերով
նաև կը կատարէ իւր ապականարար դերն: Եթէ
սերունդն չը ժառանգէ միշտ զայն, նորա իբր
հետեանքները կունենայ յայնմանէ ոչ նուազ
նուաղեցուցիչ ակտեր, ինչպէս են խոյն, կար-
կինոն (քանսէք), հիւժական և ուրիշներն:
որք առողջ և քաջաւոր մի ժողովուրդ կարող
են թիչ միջոցի մէջ աշխատել:

Այս ակտին անխնամ մնալուն մէջն է իւր գո-
րութիւնն: Եթէ ներկայ ժամանակին մէջ Ափրի-
կոսեան ակտն կորուսել է իւր վաղեմի աղետա-
բեր սաստկութիւնն, եթէ միջին դարու անկալի
տնտարաններն ոչ ևս կը կրկնուին մեր օրերով եւ-
րօպայի մէջ, սորա միակ պատճառն նորա ստաճ-